

ΤΟ 53^ο ΣΥΝΤΑΓΜΑ ΠΕΖΙΚΟΥ ΚΑΙ Η ΣΙΑΤΙΣΤΑ



(από το οικογενειακό αρχείο της κ. Αντιγόνης Παπιά)

Επιμέλεια κειμένων: Αικατερίνη Ζωγράφου
Έρευνα: Καλλιόπη Μπόντα-Ντουμανάκη, Αικατερίνη Ζωγράφου
Σιάτιστα Απρίλιος 2015

Το 53^ο Σύνταγμα Πεζικού και η Σιάτιστα (στον πόλεμο και την ειρήνη)

Η αφορμή για τούτο το σημείωμα ήταν ... μια σπασμένη μαρμάρινη πλάκα, την οποία η επίμονη αναζήτηση του συνεργάτη της ιστοσελίδας μας, <http://www.siatistanews.gr>, κ. Γ. Μπόντα έφερε ... στο φως της ημέρας!

Όσοι περάσαμε από το Τραμπάντζειο Γυμνάσιο τις δεκαετίες του '60 και '70 θα τη θυμόμαστε εντοιχισμένη δεξιά από τη θεατρική σκηνή στην αίθουσα τελετών του Τραμπαντζείου:



Από την πρώτη στιγμή που την είδα τότε, το 1974, είχα την απορία για το λόγο της ανακήρυξης του συγκεκριμένου Συντάγματος Πεζικού σε ευεργέτη του Τραμπαντζείου Γυμνασίου.

Η καθημερινότητα δεν με άφησε τότε να λύσω την απορία μου.

Τώρα όμως, το 2015, φαίνεται πως ... «οι απορίες απαιτούσαν ικανοποίηση»!

Κι η πλάκα σπασμένη και βουβή ζητούσε δικαίωση!

Ανατρέξαμε στη Διεύθυνση Ιστορίας Στρατού, σε δημοσιεύματα της εποχής, στη Μανούσεια Βιβλιοθήκη και στη... μνήμη των συμπολιτών μας για να μάθω επί τέλους ότι:

- το 53^ο Σ.Π. ήταν μια από τις στρατιωτικές μονάδες, στην οποία κατετάγησαν και μεγαλούργησαν στον πόλεμο του '40 *έφεδροι εκ Βοΐου*,
- το 53^ο Σ.Π. τη δεκαετία του '50, στάθηκε δίπλα στους Σιατιστινούς βοηθώντας τους στο γιγάντιο έργο της ύδρευσης της πόλης,
- το 53^ο Σ.Π., το 1952 βοήθησε το Δήμο Σιάτιστας και τη Σχολική Κοινότητα του Τραμπαντζείου Γυμνασίου στη διαμόρφωση του γηπέδου του Γυμνασίου,
- το 53^ο Σ.Π. το 1960 υιοθέτησε το Τραμπάντζειο Γυμνάσιο παρέχοντας εκτός των άλλων, σίτιση σε άπορους μαθητές, επισκευή και συντήρηση του διδακτηρίου, και τα ... απαραίτητα «τζέημς» για την πραγματοποίηση των εκδρομών των μαθητών!...

Όλες αυτές τις πληροφορίες τις παραθέτουμε στη συνέχεια, για να ξαναθυμηθούν οι μεγαλύτεροι στην ηλικία και να ενημερωθούν οι νεότεροι. Οι ηλικιωμένοι να θυμηθούν μέρες δόξας και πόνου, να θυμηθούν και να τιμήσουν εκείνους οι οποίοι τους βοήθησαν σε δύσκολες εποχές και οι νεότεροι να μάθουν πώς δημιουργήθηκαν πολλά από τα αγαθά τα οποία χαίρονται σήμερα.

◆ ...Το Σύνταγμα δεν υφίστατο στην περίοδο ειρήνης, συγκροτήθηκε κατά το διάστημα 1-10 Οκτωβρίου 1940 στη Νεάπολη της επαρχίας Κοζάνης και διαλύθηκε στην Κουτσούφλιανη στις 24 Απριλίου 1941.

Μεταπολεμικά, με τη διαταγή ΕΠ 2160 της 08-03-1945 συγκροτήθηκε η 67η Στρατιωτική Διοίκησης Νήσων Αιγαίου στη Μυτιλήνη, η οποία μετονομάστηκε σε 61η Ταξιαρχία με τη διαταγή ΑΠΦ.407874 της 08-03-1946. Στις 25-07-1946 το στρατηγείο της Ταξιαρχίας μεταστάθμευσε στην Κοζάνη και από τις 29-07 υπήχθη στην XV Μεραρχία και έλαβε μέρος στις επιχειρήσεις στη Δυτική Μακεδονία. Στις 30-04-1951, με βάση τη διαταγή ΑΠ 12177 της 20-04-1951, η 61η Ταξιαρχία μετονομάστηκε σε 53ο Σύνταγμα Πεζικού. Τότε, έδρα της ήταν η Σιάτιστα και διοικητής της ήταν ο Συνταγματάρχης Πεζικού Λουτεράκης Ανδρέας. Το 53ο Σύνταγμα διαλύθηκε με τη διαταγή ΑΠΦ.032/1/41/74043/10-11-1961/ΓΕΣ/5^ο ΕΓ.

(Απόσπασμα από το έγγραφο του Γενικού Επιτελείου Στρατού / Διεύθυνση Ιστορίας Στρατού / Υπηρεσία Ιστορικού Αρχείου/3/ Φ.205.3/9/865522/Σ. 163/Αθήνα, 27 Φεβ 15 προς την ιστοσελίδα μας).

◆ ...Η Σιάτιστα όφειλει εὐγνωμοσύνην 1) εἰς τόν ἀντιστράτηγον κ. Δημ. Γιατρίδην, ὅστις ὡς διοικητής τῆς XV Μεραρχίας ἐνέκρινε νά γίνη ἡ διάνοιξις τῆς τάφρου τοῦ τμήματος τῶν χαλυβδίνων σωλήνων διά τῶν ἀνδρῶν τοῦ ἐν Σιατίστῃ ἐδρεύοντος 53 Συν/τος Πεζικού καί 2) εἰς τόν ἀντισυνταγματάρχην κ. Κων. Τσολάκαν, ὅστις ὡς διοικητής τοῦ ὡς εἴρηται Συν/τος ἐπέβλεψεν αὐτοπροσώπως εἰς τήν ἐκτέλεσιν τῆς ἐργασίας ταύτης.

(Απόσπασμα από το βιβλίο του μακαριστού Μητροπολίτου Σισανίου και Σιατίστης Ιακώβου **Ο ΚΟΠΟΣ ΜΟΥ ΕΙΣ ΤΗΝ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΝ 1945-1958**, στη σελίδα 169 του οποίου αναφέρεται στην κατασκευή του δικτύου υδρεύσεως πόλεως Σιατίστης το 1953).

◆ ...Κατά το διάστημα αυτό <από το 1945 ως το 1964>, με φροντίδα της σχολικής εφορείας, έγιναν επισκευές στο διδακτήριο <Γραμπάντζειο Γυμνάσιο>, κατεδαφίστηκαν παλιά προσκτίσματα, ισοπεδώθηκε το γήπεδο με τη συνδρομή του 53^{ου} Συντάγματος Πεζικού. Με την 20ή πράξη της 16^{ης} Οκτωβρίου

1952 η σχολική εφορεία αποφάσισε να αναγράψει «χρυσοῖς γράμμασι» στην πινακίδα των ευεργετών το 53^ο Σύνταγμα Πεζικού.

(Από το βιβλίο του Αναστασίου Δάρδα «Ίδρυση και λειτουργία του Τραμπαντζείου Γυμνασίου Σιατίστης με την εποπτεία της Εκκλησίας»).

◆ ...Αλλά το 53^{ον} Σ.Π. είναι εις ημάς πολύ γνώριμον και εκ του ότι καθημερινώς προσατενίζομεν εν τη μεγάλη αιθούση των τελετών του Γυμνασίου μας και δεξιά της θεατρικής σκηνής εις την εντοιχισμένην εν αυτή μαρμαρίνην πλάκα, την επιγραφὴν μετὰ των 2 ονομάτων των Ευεργετών του Τραμπαντζείου Γυμνασίου: «Δημήτριος Τράχος, 53 Συν/μα», και η οποία μας υπενθυμίζει την βοήθειαν και συνδρομήν των ανδρών του Συν/τος διά τον εκβραχισμόν και την ισοπέδωσιν του πρώτου γυμναστικού γηπέδου, ένθα σήμερον το γυμναστήριον του σχολείου μας.

(Απόσπασμα από την ομιλία του Γυμνασιάρχη, το 1960, του Τραμπαντζείου Ν. Γιαννουκόπουλου στην τιμητική εκδήλωση για το 53^ο Σ.Π. με την ευκαιρία της υιοθεσίας του Γυμνασίου από το 53^ο Σ.Π. στις 24/1/1960.

Οι Μαρκίδαι, Δεκαπενθήμερος Εφημερίς Τραμπαντζείου Γυμνασίου–Οικοτροφείου Σιατίστης, αριθμ. φύλλου 1, 15^η Φεβρουαρίου 1960).

◆ ... οι εφημερίδες της εποχής έγραψαν:

ΣΙΑΤΙΣΤΑ 25 - Εις την αίθουσαν της αποστολικής διακονίας, έλαβε χώραν την Κυριακήν, η εορτή του Τραμπαντζείου γυμνασίου Σιατίστης, προς τιμήν του ενταύθα 53^{ου} συντάγματος πεζικού, το οποίον υιοθέτησε το γυμνάσιον και φιλολογικόν μνημόσυνον του Κωστή Παλαμά. Ωμίλησαν ο δ/της του 53^{ου}, συνταγματάρχης κ. Σπ. Βασιλείου, όστις ανέπτυξε τον σκοπόν της υιοθετήσεως του γυμνασίου και ο γυμνασιάρχης κ. Ν. Γιαννουκόπουλος, αναπτύξας την ιστορίαν του 53^{ου} συντάγματος και ο δήμαρχος κ. Μ. Στρακαλής, όστις εξήρε την χειρονομίαν του 53^{ου} συντάγματος, διά μίαν άλλην νίκην του, ως είπεν, εν καιρώ ειρήνης.

(εφημερίδα Θεσσαλονίκης **ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ**, φύλλο της 26/1/1960).

◆...(1) **Από την ΟΜΙΛΙΑ ΤΟΥ ΣΥΝ/ΡΧΟΥ κ. ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ ΣΠΥΡΙΔ. στην εκδήλωση προς τιμήν του 53^{ου} Σ.Π. στις 24/1/1960**

Αιδεσιμώτατε, Κύριε Δήμαρχε, Κύριε Γυμνασιάρχα.

Κυρίαί και Κύριοι.

Το 53^{ον} Σ.Π. υιοθετεί σήμερον, κατόπιν Δ/γής του Α'Σ. Στρατού, το Τραμπαντζειον Γυμνάσιον Σιατίστης.

Σκοπός της τριαύτης υιοθετήσεως είναι η ενίσχυσις της Εθνικής συνειδήσεως της σπουδαζούσης νεολαίας και η συνδρομή γενικώς του εκλεκτού τούτου εκπαιδευτηρίου εκ μέρους του Στρατού, διά την εκπλήρωσιν της υψηλής αυτού αποστολής.

Είναι γνωστόν τοις πάσιν, ότι μεταξύ του 53^{ου} Σ.Π. και της πόλεως Σιατίστης υφίστανται άρρηκτοι δεσμοί. Τούτο μαρτυρεί το ιστορικόν έγγραφον υπό ημερομηνίαν 8 Ιανουαρίου 1941 του τότε Διοικητού του Συν/τος Αντ/ρχου ΤΖΑΝΑΒΑΡΑ ΜΙΧ. προς τον πρόεδρον της Κοινότητος Σιατίστης, εις το οποίον εξαίρεται ο ηρωισμός και η αυτοθυσία των εφέδρων της πόλεως Σιατίστης και των λοιπών Κοινοτήτων της Επαρχίας Βοΐου, εξ ων συνεκροτήθη το 53^{ον} Σ.Π. τον Οκτώβριον του 1940.

Μεταπολεμικώς το 53^{ον} Σ.Π. ευρισκόμενον μετά των Μονάδων του εις την Σιάτισταν και την επαρχίαν Βοΐου, εκτός του κυρίου του έργου, απασχολείται και προσφέρει τας υπηρεσίας του εις έργα ειρηνικά και γενικώς εις έργα ανθρωπιστικά. Ειδικώς την πόλιν της Σιατίστης εβοήθησεν εις το έργον της Υδρεύσεως, εις την ανέγερσιν του Μητροπολιτικού Μεγάρου και εις την γενικήν επισκευήν του Πρεβαντορίου Μικροκάστρου. Προς το Γυμνάσιον Σιατίστης ωσαύτως προσέφερεν τας ανεκτιμήτους υπηρεσίας του, τιμής ένεκεν των οποίων το Σύνταγμα συμπεριελήφθη μεταξύ των μεγάλων αυτού ευεργετών, ως τούτο μαρτυρεί η εν τω Γυμνασίω εντοιχισμένη πλαξ των ευεργετών αυτού....

(2) Από την ΟΜΙΛΙΑ ΤΟΥ ΓΥΜΝΑΣΙΑΡΧΟΥ κ. ΓΙΑΝΝΟΥΚΟΠΟΥΛΟΥ στην εκδήλωση προς τιμήν του 53^{ου} Σ.Π. στις 24/1/1960

... Διά τούτο και η σημερινή σας απόφασις Κε Διοικητά, μας ενθουσιάζει, αλλά δεν μας εκπλήττει ούτε μας ξενίζει, διότι έρχεται ως συνέπεια μιας παραδόσεως γενικώτερον μεν όλου του Στρατού μας όπου και αν ευρίσκεται, όπου και αν εδρεύει, ειδικώτερον δε του τη πόλει μας εδρεύοντος «ηρωικού» 53^{ου} Σ.Π. και λέγω «ηρωικού» ουχί ίνα κολακεύσω Υμάς, τον ακούραστον νυν Διοικητήν του και οργανωτήν του, αλλά διότι η πρόσφατος ιστορία και δράσις του κατά τον Αλβανικόν πόλεμον του 1940-41 δικαιολογεί καθ' όλα την προσωνυμίαν ταύτην του «ηρωικού», διότι το 53 Σ. είναι εκείνο το οποίον κατέλαβε την Κορυτσά και πρώτον εισήλθεν εις αυτήν.

Ας μου επιτραπή Και και Κοι να αναγνώσω το ιστορικόν αυτό έγγραφον της ηρωικής δράσεως του 53^{ου} Σ.Π. το οποίον είχε συγκροτηθεί από άνδρας της ευάνδρου Σιατίστης και της επαρχίας Βοΐου και το οποίον έγγραφον απέστειλεν ο τότε Διοικητής του Αντ/ρχης Τζαναβάρας Μιχαήλ προς τον Πρόεδρον της Κοινότητος Σιατίστης με ημερομηνίαν : «Τ.Τ. 520, τη 8^η Ιανουαρίου 1941». Το έγγραφον, πιστεύω, υπάρχει εις το Αρχείον του Δήμου Σιατίστης.

(3) Το κείμενο της επιστολής

*53ον ΣΥΝΤΑΓΜΑ ΠΕΖΙΚΟΥ
ΔΙΟΙΚΗΤΗΣ*

*ΠΡΟΣ
Τον Κον ΠΡΟΕΔΡΟΝ ΤΗΣ ΚΟΙΝΟΤΗΤΟΣ ΣΙΑΤΙΣΤΗΣ*

Κύριε Πρόεδρε,

Αισθάνομαι την υποχρέωσιν, ως Διοικητής του 53ου Συντάγματος Πεζικού να φέρω εις γνώσιν υμών τον ηρωισμόν και την αυτοθυσίαν, ην επεδείξαντο από της κηρύξεως του πολέμου μέχρι σήμερα οι έφεδροι της Κοινότητος υμών και λοιπών Κοινοτήτων Επαρχίας Βοΐου εξ ων συνεκροτήθη το 53ον Σύνταγμα Πεζικού.

Άπαντες οι έφεδροι την διαταγήν της κηρύξεως του πολέμου κατά του επιβουλευθέντος την Ελευθερίαν της Πατρίδος εχθρού υπεδέχθησαν μετ' ενθουσιασμού και ικανοποιήσεως υποσχεθέντες εις τον υποφαινόμενον ότι θα εκπληρώσωσι μέχρι κεραίας τας υποχρεώσεις των ως στρατιωτών δια την διατήρησιν της Τιμής και της Ελευθερίας της Πατρίδος.

Και την υπόσχεσίν των αυτήν ετήρησαν διότι:

Την αυγήν της 14ης Νοεμβρίου 1940 εξορμήσαντες εκ της γραμμής των συνόρων επολέμησαν με άφθαστον ηρωισμόν και καρτερίαν υπό τα φονικά πυρά του εχθρού και υπό τον συνεχή βόμβον των υπέρ τας κεφαλάς των διαρκώς ιπταμένων βομβαρδιστικών εχθρικών αεροπλάνων και διέρρηξαν αυτοί πρώτοι την αμυντικήν τοποθεσίαν της Μοράβα, ήτις υπερήσπιζε την πόλιν της Κορυτσάς, συλλαβόντες πολλούς αιχμαλώτους και κυριεύσαντες πυροβόλα και παντοίον άλλο πολεμικόν υλικόν.

Και συνεχίζοντες τας αιματηράς προσπαθείας των καταλαμβάνουν εξ εφόδου δια της λόγχης τα αλλεπάλληλα απόκρημνα και πλήρη ελλοχευουσών αντιστάσεων υψώματα και χαράδρας, δια να επιτύχουν τελικώς την άνοδον των επί των υψηλοτέρων κορυφών της Μοράβα και να τοις προσφερθή ως ανταμοιβή του ηρωισμού των το θέαμα της Ελληνικής Κορυτσάς.

Δύοντος του ηλίου την 22αν Νοεμβρίου το Σύνταγμα λαμβάνει την διαταγήν να καταλάβει την Κορυτσάν και ούτω τας πρώτας εσπερινάς ώρας οι έφεδροι της Σιατίστης και λοιπών Κοινοτήτων της Επαρχίας Βοΐου, πρώτοι εξ όλων των εφέδρων της Ελλάδος παρελαύνουν εις πυκνήν φάλαγγα δια της Κεντρικής οδού της Κορυτσάς δια μέσου του πυκνού και ενθουσιώντος πλήθους των απελευθερωθέντων αδελφών της πόλεως.

Κύριε Πρόεδρε,

Είμαι υπερήφανος, διότι εις εμέ έλαχεν η τιμή να διοικώ το 53ον Σύνταγμα Πεζικού, το συγκροτηθέν εκ των γενναίων εφέδρων της Κοινοτήτός Σας και

λοιπών Κοινοτήτων Επαρχίας Βοΐου και παρακαλώ όπως εκφράσητε την υπερηφάνειάν μου ταύτην εις άπαντας τους κατοίκους της Κοινότητος υμών.

Τ.Τ. 520 τη 8η Ιανουαρίου 1941

Ο Διοικητής του Συντάγματος

ΜΙΧΑΗΛ ΤΖΑΝΑΒΑΡΑΣ

ΑΝΤ/ΡΧΗΣ ΠΕΖΙΚΟΥ

(4) Από την ΟΜΙΛΙΑ ΤΟΥ ΔΗΜΑΡΧΟΥ κ. Μ. ΣΤΡΑΚΑΛΗ στην εκδήλωση προς τιμήν του 53^{ου} Σ.Π. στις 24/1/1960

.... Όταν έδιδε η Σιάτιστα την μάχην εναντίον της λειψυδρίας ήτο και το Σύνταγμα παρόν και συνετέλεσε εις την επιτυχή έκβασίν της. Όταν εδίδετο η μάχη της ανασυγκροτήσεως του Γυμνασίου έδωσε και πάλιν το παρών το Σύνταγμα.

.....

Και έρχεται σήμερα το 53^{ον} Σύνταγμα διά της υιοθεσίας του Γυμνασίου να ενισχύση τους καθηγητάς εις το δύσκολον αυτό έργον το οποίον ευτυχώς ενταύθα επιτελείται κατά τέλειον τρόπον. Δια των διαλέξεων, διά της εργασίας των στρατιωτών, διά της ενισχύσεως των απόρων μαθητών βοηθεί και ενδυναμώνει τους καθηγητάς εις την επιτυχή διεξαγωγήν της μάχης. Με ανέκφραστον όθεν χαράν συγχαίρω τον εκλεκτόν Δ/την του 53^{ου} Συντάγματος και το λαμπρόν περί αυτόν επιτελείον διά την αποφασισθείσαν υιοθεσίαν του Γυμνασίου. Συγχαίρω ωσαύτως τον κ. Γυμνασιάρχην διά την γενομένην αποδοχήν και διαβεβαιώ ότι ο λαός της Σιατίστης μετά συγκινήσεως θα παρακολουθή την νέαν του αυτήν εξόρμησιν και είναι έτοιμος να το βοηθήση όταν επιστή η στιγμή όπως το εβοήθησε εις τους μέχρι τούδε αγώνας του. Ζήτω το 53.

(Οι Μαρκίδαι, Δεκαπενθήμερος Εφημερίς Τραμπαντζείου Γυμνασίου—Οικοτροφείου Σιατίστης, αριθμ. φύλλου 1, 15^η Φεβρουαρίου 1960).

◆ ...Έγγραφα και Αναμνήσεις από το 53^ο Σ.Π. του 1940

Περιοριζόμαστε σε έγγραφα και αναμνήσεις της περιόδου του πολέμου του 1940, αν και το 53^ο Σ.Π. πήρε μέρος και στον Μικρασιατικό Πόλεμο του 1922 –ήταν ένα από τα τρία Συντάγματα Πεζικού τα οποία συγκροτούσαν την «Ανεξάρτητη Ταξιαρχία».

(I). Έγγραφο, από τη Διεύθυνση Ιστορίας Στρατού, για τη συγκρότηση, το 1940, του 53^{ου} Σ.Π.

Έκθεσις

Περί της Πολεμικής δράσεως του 53^{ου} Συν/τος Πεζικού κατά τον τελευταίον Πόλεμον <1940-1941>

I. Συγκρότησις Συντάγματος

- το 53^{ον} Σύνταγμα Πεζικού δεν υφίστατο από του καιρού της ειρήνης. Συνεκροτήθη από 1-10 Οκτωβρίου 1940 εν Νεαπόλει (πρώην Λειψίστα) επαρχίας Κοζάνης.-

- Το Σύνταγμα τούτο απετελέσθη κατά τα 2/3 εξ εφέδρων των περιφερειών Νεαπόλεως (πρώην Λειψίστας) Καστανοχωρίων, Σιατίστης και ωρισμένων χωρίων των επαρχιών Κοζάνης, Γρεβενών και Καστορίας και κατά το 1/3 περίπου εκ κληρωτών Παλαιάς Ελλάδος, ιδία Πελοποννήσου.

- Η συμπλήρωσις αύτη διά κληρωτών της Πελοποννήσου εγένετο καθ'όσον το Σύνταγμα επιστρατευθέν μυστικώς δεν κατέστη δυνατόν να συμπληρωθή εντός της κεκανονισμένης υπό των οδηγιών προθεσμίας διά των εφέδρων των ως άνω περιοχών καθ'όσον οι έφεδροι διασκορπισμένοι ως εκ των εργασιών των εις διάφορα μέρη της Ελλάδος δεν ειδοποιήθησαν και συνεπώς δεν προσήλθαν εγκαίρως προς κατάταξιν. Ένεκεν του λόγου τούτου η επιστράτευσις και η εν γένει συγκρότησις του Συντάγματος εβράδυνεν επί 4 ημέρας πέραν της κανονικής προθεσμίας.-.....

[Απόσπασμα της εκθέσεως, από αντίγραφο που μας παραχωρήθηκε από τη Δ/νση Ιστορίας Στρατού (Αρχείο ΓΕΣ/ΔΙΣ, Φ.696/Δ/1)].

(II). Στη συνέχεια καταγράφουμε επώνυμες δημοσιευμένες αναμνήσεις κοντοχωριανών μας για τη συγκρότηση του 53^{ου} Σ.Π. και τις σχετικές επιστρατεύσεις αυτή την περίοδο:

II.1. «... Τις τελευταίες ημέρες του Αυγούστου του 1939 γίνεται μια τοπική επιστράτευση στα μέρη μας, όπου επιστρατεύτηκαν απάνω από 15 ηλικίες.

Κέντρο επιστρατεύσεως ήταν η Σιάτιστα όπου επιστρατεύτηκε το 50ον Σύνταγμα πεζικού, στο οποίο παρουσιάστηκαν οι νέοι του χωριού μας που ανήκαν στο πεζικό. Η επιστράτευση αυτή δεν κράτησε πολύ.

Στις 28 Οκτωβρίου του 1940 οι Ιταλοί κηρύσσουν τον πόλεμον εναντίον της Ελλάδος και εισβάλλουν στα εδάφη μας. Όπως όλα τα Ελληνόπουλα έτσι και οι νέοι της Γαλατινής τρέχουν με ακράτητο ενθουσιασμό να καταταγούν στο στρατό. Οι περισσότεροι από τους στρατευθέντες Γαλατινιώτες υπηρετούν στην ΙΧ (εννάτη) Μεραρχία της Κοζάνης που είχε προεπιστρατευθή και είχε συγκεντρωθή στην περιοχή Νεαπόλεως και Καστοριάς. Η Μεραρχία αυτή στις πρώτες ημέρες του πολέμου βάσταζε τον εχθρό στα σύνορά μας από το Γράμμο μέχρι το χωριό Κρυσταλλοπηγή. Όταν στις 14 Νοεμβρίου ο Ελληνικός στρατός ανέλαβε γενική αντεπίθεση η ΙΧ Μεραρχία της Κοζάνης έδωσε μάχες στο Μοράβα και μπήκε στην Κορυτσά.

Οι Γαλατινιώτες διακρίθηκαν στις μάχες αυτές. Στη μάχη του Μοράβα την ίδια ημέρα σκοτώθηκαν έξη παιδιά από το χωριό μας, Λοχίας Κ. Παπαγεωργίου, Δεκ. Δ. Γκαντώνας, στρατιώτες Ζ. Τζιώρας, Α. Γιαννής, Φ. Δολόπικος, Δ. Βουζιανάς. Η αγγελία του σκοτωμού των παιδιών αυτών έπεσε σαν κεραυνός στο χωριό και όλοι οι κάτοικοι τα έκλαψαν, ενώ ταυτόχρονα οι κανονιές που έπεφταν στο Μοράβα ακουγόταν μέχρι το χωριό μας. Στον πόλεμο της Αλβανίας σκοτώθηκε και ο στρατιώτης Ν. Δολόπικος (γνωστός σαν Γκάρας) και τραυματίστηκαν πολλοί καθώς και οι αξιωματικοί Δ. Τσάμπουρας, Ν. Χατζής και Π. Λάτσιος. Τα Παιδιά του χωριού μας έδειξαν ηρωισμό στις μάχες της Αλβανίας και αποτελούσαν το παράδειγμα για τους άλλους. Κανένας δεν λιποψύχησε και κανένας δεν σκέφτηκε να ζητήσει να πάη στα μετόπισθεν. Προτιμούσαν να πέσουν στα πεδία των μαχών Παρά να γυρίσουν ντροπιασμένοι στο χωριό....»

(Γκαντώνας Νικόλαος Κ. **ΓΑΛΑΤΙΝΗ Ιστορικά – Λαογραφικά Δυτικής Μακεδονίας**. Θεσσαλονίκη 1987, σελ. 53).

II.2. Τέλος αξίζει, νομίζω, να υπογραμμισθεί ιδιαίτερα ότι πολλοί Δυτικομακεδόνες, όπως και Ηπειρώτες, είχαν επιστρατευθεί πολύ πριν από την έναρξη του πολέμου. Και μάλιστα δυο φορές. Την πρώτη στις 25 Αυγούστου 1939 και απολύθηκαν στις 13 Νοεμβρίου της ίδιας χρονιάς, τη δεύτερη στις 2 Οκτωβρίου του 1940. Η κήρυξη του πολέμου, επομένως, τους βρήκε επιστρατευμένους κοντά στα ελληνοαλβανικά σύνορα.

Να, λοιπόν, γιατί οι Δυτικομακεδόνες (και οι Ηπειρώτες) βρέθηκαν πρώτοι στις πρώτες γραμμές μόλις κηρύχτηκε ο πόλεμος.

(Μπακαϊμης Αριστείδης Σ., Αδαμίδης Αλέξανδρος Κ., Μπακαϊμης Σωτήριος Γρ., Παπαγεωργίου Κων/νος Γ., Μπακαϊμης Αλέξανδρος Σ., **Η ΔΑΜΑΣΚΗΝΙΑ (π. ον. Βιντελούστι), Ένα κεφαλοχώρι της Δυτικής Μακεδονίας**, τόμος πρώτος, σελ. 213).

Π.3. Στις 25 Αυγούστου 1939 η Ελληνική Κυβέρνηση, αφού εξάντλησε όλα τα περιθώρια υπομονής έναντι των προκλήσεων των Ιταλών, αναγκάστηκε λόγω και των πληροφοριών που είχε ότι η Ιταλία πρόκειται να επιτεθεί κατά της Ελλάδος, να κηρύξει μερική επιστράτευση^[1] (στα παραμεθόρια διαμερίσματα Δυτ. Μακεδονίας και Ηπείρου).

Η επιστράτευση αυτή ήταν η πρώτη μετά τη διαπεραίωση των Ιταλών στην Αλβανία (Απρίλιος του 1939). Μόλις λοιπόν, κυκλοφόρησε η σχετική είδηση, άρχισαν να χτυπούν στα χωριά οι καμπάνες και ο κόσμος ανάστατος να συγκεντρώνεται στις πλατείες για να πληροφορηθεί λεπτομέρειες. Οι σκηνές που διαδραματίστηκαν τότε μένουν ανεξίτηλα αποτυπωμένες στη μνήμη των επιζώντων.

Όσοι επιστρατεύονταν παρατούσαν αμέσως τις δουλειές τους και ετοιμάζονταν να αναχωρήσουν για την Νεάπολη (Διαμίστι την έλεγαν ακόμη κι αν είχαν περάσει 12 χρόνια από τότε που είχαν αλλάξει τα ονόματα των χωριών). Εκεί συγκροτούνταν το 53^ο Σύνταγμα Πεζικού που γι' αυτό ονομάστηκε Σύνταγμα Νεαπόλεως ή Βοΐου^[4].

Το στρατόπεδο Νεαπόλεως βρισκόταν στο δρόμο προς τη Καστοριά, σε μια πλαγιά^[7]. Όσοι από τους επιστρατευομένους παρουσιάζονταν έδιναν τα στοιχεία τους και αμέσως κατατάσσονταν σε διάφορες μονάδες, ανάλογα με την κλάση, τις γραμματικές γνώσεις κ.τ.λ.

Μετά από καμιά δεκαριά μέρες πήραν διαταγή να μετακινηθούν προς την Καστοριά και από εκεί κατόπιν προς τα ελληνοαλβανικά σύνορα.

¹. Η μερική αυτή επιστράτευση έγινε "με γράμματα", όπως έλεγαν τότε. εκείνοι που τα απολυτήριά τους είχαν ορισμένα γράμματα, λ.χ. τα ΖΞΨ.

⁴. Σύνταγμα Βοΐου λεγόταν γιατί αποτελούνταν από επίστρατους που κατάγονταν κυρίως από το Βόιο.

⁷. Τις πληροφορίες αυτές τις οφείλουμε στον αείμνηστο Αθ. Γκέγκα, που επιστρατεύτηκε μαζί με τον Ν. Αδαμόπουλο. Έμεναν μάλιστα στην ίδια σκηνή, ώσπου να αναχωρήσουν για την Καστοριά - Ελληνοαλβανικά σύνορα.

(απόσπασμα από το κείμενο του Αλ. Σ. Μπακαΐμη με τίτλο **Στην μνήμη του Νικ. Αδαμοπούλου, ΤΟ ΜΟΙΡΟΛΟΙ ΠΟΥ ΕΚΑΜΕ ΟΛΟΥΣ ΤΟΥΣ ΕΠΙΣΤΡΑΤΟΥΣ ΝΑ ΔΑΚΡΥΣΟΥΝ** στην ιστοσελίδα του Λυκείου Νεαπόλεως, <http://lyk-neapol.koz.sch.gr> στη σελίδα: Ψηφιακή Βιβλιοθήκη/ Κατάλογος άρθρων/Αναμνήσεις, προσπέλαση 19/4/2015)

Δυστυχώς δεν μπορέσαμε αν και προσπαθήσαμε, να εξηγήσουμε τη διαφοροποίηση που διακρίνεται στο προηγούμενο κείμενο αναμνήσεων και στο κείμενο της επίσημης έκθεσης του Διοικητή του 53^{ου} Σ.Π. Τζαναβάρα, έγγραφο της Διεύθυνσης Ιστορίας Στρατού, σχετικά με το χρόνο εμφάνισης του ανασυγκροτημένου 53^{ου} Σ.Π. αυτή τη περίοδο. Η έρευνά μας στην Υπηρεσία Στρατιωτικών Αρχείων για επί πλέον στοιχεία σχετικά με τις τοπικές αυτές επιστρατεύσεις δεν είχε αποτέλεσμα, γιατί δεν έχουν διασωθεί έγγραφα σχετικά με το 53^ο Σ.Π. την περίοδο αυτή.

Γεγονός όμως είναι ότι: το 53^ο Σ.Π. ήταν «Σύνταγμα επιστράτευσης» και οι επιστρατεύσεις στα χρόνια αυτά ήταν – με ευθύνη του Ιωάννου Μεταξά- τοπικές και μυστικές (γινόταν με ατομικά «φύλλα πορείας» και όχι με διατάγματα σε ΦΕΚ, όπως η γενική επιστράτευση ΦΕΚ 337/28-10-1940, τεύχος πρώτον) για να μη προκληθεί η Ιταλία, (βλ. άρθρο του ακαδημαϊκού Κ. Ι. Δεσποτόπουλου στην εφημερίδα ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ της 28^{ης}/10/2010 με τίτλο: **Ο Ελληνοϊταλικός πόλεμος και ο Ιωάννης Μεταξάς**).

(III) Η παρουσία του 53^{ου} Σ.Π. στο αλβανικό μέτωπο

(Κείμενα από τις επίσημες έντυπες εκδόσεις και έγγραφα της Διεύθυνσης Ιστορίας Στρατού, έγγραφα αρχείου, δημοσιευμένες και μη αναμνήσεις συμπατριωτών μας).

◆ Το 53^ο Σύνταγμα Πεζικού εντάχθηκε στη δομή του Ελληνικού Στρατού όπως φαίνεται παρακάτω:

Τμήμα Στρατιάς Δυτικής Μακεδονίας, Αντιστράτηγος Ιωάννης Πιτσίκας
Έδρα :Κοζάνη

Β Σώμα Στρατού, Αντιστράτηγος Δημήτριος Παπαδόπουλος

9^η Μεραρχία Πεζικού. Υποστράτηγος Χρήστος Ζυγούρης

53^ο Σύνταγμα Πεζικού, Αντ/ρχης Τζαναβάρας Μιχαήλ

(Γενικόν Επιτελείον Στρατού, Διεύθυνσις Ιστορίας Στρατού, «Ο ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΣΤΡΑΤΟΣ ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΔΕΥΤΕΡΟΝ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΝ ΠΟΛΕΜΟΝ Η Ελληνική Αντεπίθεσις (14/11/1940-6/1/1941) Έκδοση Διεύθυνσης Ιστορίας Στρατού. Αθήναι 1966.

Υποδιοικητής του 53^{ου} Συν/τος ήταν ο έφεδρος Αντ/ρχης Πεζικού Θεοδωράκης Δημ.

Διοικητές των 3 Ταγμάτων του 53^{ου} Σ.Π.:

Διοικητής Ι Τάγματος Μον. Ταγμ. Παλαιοδημόπουλος Αθανάσιος

» II » » Οικονόμου Γεώργιος

» III » » Δρακωτός Αντώνιος

[Απόσπασμα της εκθέσεως Τζαναβάρα, από αντίγραφο που μας παραχωρήθηκε από τη Δ/ση Ιστορίας Στρατού (Αρχείο ΓΕΣ/ΔΙΣ, Φ.696/Δ/1)].

Από διηγήσεις πολεμιστών του 40 καταγραμμένες σε προσωπικά αρχεία από τους ίδιους και από αναμνήσεις συμπολιτών και κοντοχωριανών μας, που άκουσαν κάποτε τέτοιες διηγήσεις από πολεμιστές του '40 και τις κατέγραψαν σε δικά τους κείμενα, έχουμε κάποιες ονομασίες στρατιωτικών σχηματισμών του αλβανικού μετώπου, ονομασίες τις οποίες απέδωσαν τότε οι τοπικές κοινωνίες που παρακολουθούσαν τα γεγονότα. Έτσι έχουμε:

- Το 53^ο Σ.Π. ως «Σύνταγμα Νεαπόλεως» (Αχιλλέα Αθ. Γκούμα, Λοχία, ΤΟ ΜΑΤΩΜΕΝΟ ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟ, Θεσ/νίκη 1988).
- Το Τάγμα I/53 ως «Τάγμα Κολοκοτρωναίων» (Καίσαρα Γερασίμου Δώσσα, ΗΜΕΡΕΣ ΘΥΣΙΑΣ ΚΑΙ ΔΟΞΑΣ, Θεσσαλονίκη 1991).
- Το Τάγμα , II/53 ή III/53, στο οποίο ανήκε η IIIη Πυροβολαρχία του 53ου Σ.Π. ως «Τάγμα Θανάτου Σιατίστης» (δημοσίευμα εφημερίδας).

◆ Το 53^ο Σ.Π., όπως προκύπτει από την Έκθεση Τζαναβάρα αλλά και από το βιβλίο της Διεύθυνσης Ιστορίας Στρατού **Η Ελληνική Αντεπίθεση (14/11/1940-6/1/1941)**, πολέμησε ηρωικά και καρτερικά και στις πολύνεκρες μάχες για την κατάληψη του στρατηγικής σημασίας υψώματος Μοράβα.

«...Και συνεχίζοντες τας αιματηράς προσπάθειάς των καταλαμβάνουν εξ εφόδου δια της λόγχης τα αλλεπάλληλα απόκρημνα και πλήρη ελλοχευουσών αντιστάσεων υψώματα και χαράδρας, δια να επιτύχουν τελικώς την άνοδον των επί των υψηλοτέρων κορυφών της Μοράβα και να τοις προσφερθή ως ανταμοιβή του ηρωισμού των το θέαμα της Ελληνικής Κορυτσάς...», σημειώνει ο Μ. Τζαναβάρας στην επιστολή του προς τους Προέδρους των Κοινοτήτων Βοΐου την 8η Ιανουαρίου 1941.

Στην σελίδα 68 του βιβλίου του ΔΙΣ που προαναφέραμε αναγράφεται:

«17:45 της 22/11/1940 το I/53 Τάγμα μετά λόχου του I/27 τάγματος εισήλθον εις Κορυτσάν άνευ αντιστάσεως εν μέσω μεγάλου ενθουσιασμού του ελληνικού πληθυσμού...», πρώτοι από όλα τα μαχόμενα τμήματα του Ελληνικού Στρατού.

◆ Η μάχη για την κατάληψη του υψώματος 1878 Μοράβα ήταν πολύνεκρη. Στις 600 και πλέον σελίδες του βιβλίου του Γενικού Επιτελείου Στρατού/Διεύθυνση Ιστορίας Στρατού, **Αγώνες και Νεκροί του Ελληνικού Στρατού κατά τον 2^ο Παγκόσμιο Πόλεμο**, έκδοση της Διευθύνσεως Ιστορίας Στρατού, Αθήνα 1990, διαβάζουμε ονόματα νεκρών αξιωματικών και οπλιτών, εφέδρων και κληρωτών του 53^{ου} Σ.Π., που πότισαν με το αίμα τους το δέντρο της ελευθερίας και της αξιοπρέπειας του ελληνικού λαού, και τα παραθέτουμε στο ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ, στο τέλος της εργασίας.

Από τους 155 νεκρούς και εξαφανισμένους που είχε το 53^ο Σ.Π. στον πόλεμο αυτό οι 39 είναι στο ύψωμα 1878 (Μοράβα), το επονομαζόμενο «ύψωμα των χειροβομβίδων».

Θα αναφερθούμε σε δυο από τους νεκρούς του 53^{ου} Σ.Π. στο ύψωμα 1878, στους Σιατιστινούς Παναγιώτη Γράβα και Κων/νο Μέμμο.



Γράβας Παναγιώτης του Παναγιώτη. Δεκανέας του 53ου Σ.Π. Γεννήθηκε στη Σιάτιστα το έτος 1908. Σκοτώθηκε στο ύψωμα 1878 (Μοράβα) στις 17-11-1940.



Μέμμος Κων/νος του Μάρκου. Δεκανέας του 53ου Σ.Π., της ΙΙΙ^{ης} Πυροβολαρχίας. Γεννήθηκε στη Σιάτιστα το έτος 1918. Σκοτώθηκε στο ύψωμα 1878 (Μοράβα) στις 17-11-1940.

(Αρχείο του συνεργάτη της ιστοσελίδας μας κ. Γ. Μπόντα, διαδίκτυο ΨΗΦΙΑΚΟ ΑΡΧΕΙΟ ΤΟΥ ΔΙΣ <http://dis.army.gr/content/search-casualties/view/7746> ανάρτηση 3/3/2015 και ηλεκτρονική επιστολή του Στρατολογικού Γραφείου Κοζάνης της 30/4/2015).

◆ Τραγική είναι η διήγηση της συμπολίτισσάς μας κ. **Αναστασίας Μπόντα:**

Ο πατέρας της Αργύριος Τύπας, ο οποίος γεννήθηκε το 1905, είχε επιστρατευθεί πριν ακόμη κηρυχθεί ο ελληνοϊταλικός πόλεμος. Με την κήρυξη του πολέμου πήρε μέρος στις πρώτες αποφασιστικές μάχες αντιμετώπισης της ιταλικής εισβολής. Στις 28 Οκτωβρίου του 1940 γεννήθηκε το 4^ο παιδί του και σύμφωνα με το νόμο αποστρατεύτηκε και το Δεκέμβριο του 1940 γύρισε στη Σιάτιστα, στην οικογένειά του.

Τότε πολλοί συγγενείς συμπολεμιστών του- από τη Σιάτιστα και τα γύρω χωριά- που δεν είχαν νέα από τους δικούς τους στο μέτωπο, έρχονταν σπίτι του να πληροφορηθούν για την τύχη των ανθρώπων τους.

Τότε τον επισκέφθηκε και ο Δημήτριος (**Τιουλ^{ης}** στο σιατιστινό ιδίωμα) Γιαννακός, του οποίου ο γαμπρός, ο άντρας της αδελφής του, Παναγιώτης Γράβας - φιλόλογος καθηγητής του Τραμπαντζείου Γυμνασίου- δεκανέας του 53^{ου} Σ.Π. στο μέτωπο αγνοούνταν, και άκουσε από το στόμα του Αργύριου Τύπα το φριχτό αλλά ταυτόχρονα και λυτρωτικό της αγωνίας «*αχ ρε **Τιουλ^{ης}!** Σκουτώθ^ηκιν! Μι τα χέρια μ' τον έθαψα ικεί απαν'!*». Και ο **Τιουλ^{ης}** έφυγε πνιγμένος στο κλάμα να πάει στην αδελφή του, τη νιόπαντρη Ναούμα, να της πει ότι δεν θα ξανάβλεπε ποτέ τον άντρα της.

Ύστερα βέβαια ήρθε και η επίσημη ανακοίνωση του ενδόξου θανάτου του Παναγιώτη Γράβα με το έγγραφο του Υποδιοικητή του 53^{ου} Σ.Π. Αντ/ρχη Πεζικού Θεοδωράκη Δημητρίου προς τον Γυμνασιάρχη του Τραμπαντζείου:

"Εις απάντησιν του υπ' αριθ. 972/8-12-1940 εγγράφου υμών, έχομεν την τιμήν να γνωρίσωμεν υμίν ότι ο Καθηγητής του υφ' υμάς Γυμνασίου Δεκανεύς Γράβας Παναγιώτης έπεσεν ηρωικώς μαχόμενος υπέρ ακεραιότητος φιλάτης ΠΑΤΡΙΔΟΣ την 17ην παρελθόντος επί του υψώματος 1878 ΜΟΡΑΒΑ του επωνομασθέντος ύψωμα Χειροβομβίδων .

Η οικογένεια αυτού ως και η ιδιαίτερα του Πατρίς, εύανδρος ΣΙΑΤΙΣΤΑ, παρά τον πόνον ον συμεριζόμεθα και ημείς οι φίλοι του, δύνανται να είναι υπερήφανοι, διότι μεταξύ των πρώτων, οίτινες διά του τιμίου αίματός των επότισαν διά πολλοστήν ήδη φοράν το πολύφυλλον της ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ ΔΕΝΔΡΟΝ συγκαταλέγεται και το προσφιλές αυτών τέκνον.

Τιμή επίσης ανήκει και εις το Γυμνάσιον υμών εις ό ο ηρωικός νεκρός προσέφερε τας υπηρεσίας του, προετοιμάζων ψυχικώς την μαθητιώσαν ελληνικήν νεότητα διά τους ΜΕΓΑΛΟΥΣ ΤΟΥ ΕΘΝΟΥΣ ΗΜΩΝ ΑΓΩΝΑΣ".

T.T. 520 τη 20 Δεκεμβρίου 1940

(από το αρχείο του Γενικού Λυκείου Σιατίστης).

◆ Πρόσφατα ο συμπολίτης μας κ. Κων/νος Μέμμος με συγκίνηση μας έδωσε ένα «σπάραγμα» εφημερίδας στο οποίο υπάρχει το ακόλουθο τμήμα δημοσιεύματος:

ΟΙ ΗΡΩΕΣ ΠΟΥ ΕΓΡΑΨΑΝ ΜΕ ΤΟ ΑΙΜΑ ΤΩΝ ΤΑΣ ΣΕΛΙΔΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΔΟΞΗΣ ΤΟΥ 1940

***Ένας του γενναίου 53^{ου} Συντάγματος Πεζικού.
Η ηρώϊς μητέρα***

NEW YORK, N.Y. –Ευρισκόμεθα εις τας αλησμονήτους ημέρας του Νοεμβρίου του 1940, κατά τας οποίας ο Ελληνικός Λαός ηγέρθη, ως λέων διά ν' αποκρούση την επίβουλον επίθεσιν των «φίλων» μας Ιταλών. Επί δύο τώρα εβδομάδας οι παραμεθόριοι υπερασπισταί της πατρίδος μας αγωνίζονται υπερανθρώπως ν'αποκόψουν την προέλασιν των κοκκοροφτέρων «κενταύρων» και των «λύκων» του ψευδοκαίσαρος Μουσσολίνι. Χάρις εις το αλύγιστον ψυχικόν σθένος των γενναίων υπερασπιστών της πατρίδος, αλλά και την καταπλήξασαν ολόκληρον τον κόσμον αυθόρμητον συνεργασίαν των γυναικών της Πίνδου, επιτυγχάνεται διά παντός η ανακοπή της προς το Μέτσοβον κατευθυνομένης προελάσεως των εισβολέων. Πριν ή συμπληρωθή ακόμη καλά – καλά η επιστράτευσις όλων των τμημάτων της γενετείρας μας και δια να μη δοθή η ευκαιρία εις τον άνανδρον εχθρόν να συνέλθη από την απροσδόκητον δοκιμασίαν της απογοητεύσεώς του, το Γενικόν Επιτελείον έκρινε καλόν να διατάξη κεραυνοβόλον αντεπίθεσιν εις άλλο σημείον του μετώπου με αντικειμενικόν σκοπόν την κατάληψιν της Κορυτσάς σπουδαιοτάτης βάσεως των

Ιταλών. Η εκτέλεσις του δυσκολωτάτου εγχειρήματος ανετέθη πάραυτα εις την Στρατιάν της Δυτικής Μακεδονίας. Μεταξύ των γενναίων αυτών υπερασπιστών της πατρίδος μας και της ιστορικής πόλεως της Κορυτσάς ίστατο, εμπόδιον ανυπέβλητον, το περίφημον όρος της Μόροβας (ή κατ' άλλους, της Μοράβας), το οποίον, χάρις εις τας πολλαπλάς χαράδρας και άλλας αποκρήμους πτυχώσεις του, αλλά και τα τεχνητά οχυρωματικά έργα των Ιταλών, εθεωρείτο, και δικαίως, ως εντελώς απόρθητον. Ήτο, συνεπώς, η εκπόρθησις της οχυρωτάτης ταύτης θέσεως από στρατιωτικής απόψεως αναγκαιοτάτη και έδει να γίνη η ανάθεσις της εκπορθήσεώς της εις ανθρώπους σκληραγωγημένους και αποφασιστικούς να φέρουν το έργο τούτο εις αίσιον πέρας «αντί πάσης θυσίας». Ως τοιούτους η αρχηγία της Στρατιάς της Δυτικής Μακεδονίας έκρινε το 53^{ον} Σύνταγμα του Πεζικού, το οποίον απηρτίζετο από τους εφένδρους Σιατίστης και άλλους περιοίκους. Το ηρωικόν τούτο Σύνταγμα με το περίφημον «τάγμα Θανάτου Σιατίστης», έφερε τω όντι την αναληφθείσαν υπόθεσιν εις αίσιον πέρας, κατόπιν σκληρωτάτων διά της ξιφολόγχης αγώνων διαρκείας επτά ημερών, αφήσαν εις το πεδίον της μάχης ουκ ολίγους νεκρούς.

Ένας εκ των τετιμημένων τούτων νεκρών είναι και ο ενταύθα εικονιζόμενος νεαρός Κωνσταντίνος Μάρκου Μέμμου, προσφιλής αδελφός της εν Buffalo, N.Y. διαμενούσης Κας Περιστεράς Ιω. Γεωργαντά....

(Οι μέχρι τώρα προσπάθειες μας να εντοπίσουμε την εφημερίδα απέβησαν άκαρπες)

◆ Θα κλείσουμε το τμήμα της δημοσίευσης με τις αναμνήσεις από τους μαχητές του 53^{ου} Σ.Π. με μια άπιστευτη ανθρώπινη ιστορία, την οποία έγραψαν δυο Σιατιστινοί πολεμιστές του αλβανικού μετώπου: οι στρατιώτες Τσιούτσιος Γεώργιος του Ναούμ και ο Λάτσιος Παναγιώτης. Την ιστορία αυτή κατέγραψε ο κ. Παναγιώτης Μάνιος και τη δημοσίευσε στην εφημερίδα ΕΦΗΜΕΡΙΣ



Τσιούτσιος Γεώργιος του Ναούμ Λάτσιος Παναγιώτης του Ιωάννη

Όταν μετά την υποχώρηση του ελληνικού στρατού, εξαιτίας της επέλασης των Γερμανών, έγινε και η συνθηκολόγησις της Στρατιάς της Δυτικής Μακεδονίας

(ΙΧ), όλοι πήραν το δρόμο της επιστροφής. Όσοι επέζησαν. Και οι τραυματίες, και οι ανάπηροι, και οι υγιείς, όλοι επέστρεφαν στα σπίτια τους. Ο στρατιώτης Τσιούτσιος Γεώργιος του Ναούμ όμως από το Γενάρη του '41 δεν ένιωθε τα πόδια του από τα κρυοπαγήματα, αλλά παρόλα αυτά συμμετείχε σ' όλες τις μάχες. Ήρθε ο Απρίλης και ρημαγμένοι από τις κακουχίες όλοι οι συμπατριώτες του, που είχαν επιστρατευτεί στην 9η Μεραρχία (53^ο Σύνταγμα Πεζικού), επέστρεφαν με κατήφεια και απογοήτευση στις εστίες τους.

Ήταν ακουμπισμένος σ' ένα ανάχωμα. Περνούσαν από μπροστά του βιαστικοί οι στρατιώτες του Αλβανικού Μετώπου, αλλά νόμιζαν πως ήταν ευθύνη άλλων να τον νοιαστούν παίρνοντάς τον μαζί τους. Από μόνος του ήταν αδύνατο να κινηθεί. Απογοητευμένος άρχισε να φοβάται ότι θα μείνει αβοήθητος και θα σβήσει από τον πόνο και την πείνα. «Ο σώζων εαυτόν, σωθείτω ... Είχε αντιστραφεί εντελώς η ψυχολογία της αλληλεγγύης, που έδενε με ενθουσιασμό τους μαχητές στις νικηφόρες μάχες. Ωστόσο μια φωτεινή ελπίδα φάνηκε ξαφνικά και του την έδωσε ο συμπατριώτης του Σιάσιος Μιχαήλ, όταν του πρόσφερε το μουλάρι του, να το καβαλικέψει και να 'ρθει ως τη Σιάτιστα από τα Ελληνοαλβανικά σύνορα. «Πάρτο και καβαλικά», του λέει, «Διόλιο. Εγώ είμαι γερός, θα τα καταφέρω, θα πάω με τα πόδια». Τι αναπάντεχη τύχη! Κι όμως κράτησε τόσο λίγο ...

Ύστερα τον είδε κάποιος στρατιώτης, συμπολεμιστής του, καταγόμενος από <>, κι αν είναι δυνατόν! Τον κατέβασε από το μουλάρι, με την απειλή του περιστρόφου, «γιατί», λέει, «εσύ έτσι κι αλλιώς δεν πρόκειται να ζήσεις. Θα το πάρω εγώ το μουλάρι». Τώρα ο Διόλιος, ξαφνιασμένος από τη βαρβαρότητα του συμπολεμιστή του, απογοητεύεται τόσο πολύ, που δεν ελπίζει ότι θα επιζήσει. Δε θα γυρίσει ποτέ στο σπίτι του. Αρνιέται να δεχτεί ακόμα και τη βοήθεια και του τελευταίου συμπατριώτη και γείτονά του, Λάτσιου Παναγιώτη. «Πήγαινε», του λέει, «άσε με εμένα να πεθάνω εδώ και πες πως δε με συνάντησες».

Εκείνος όμως δεν εννοεί επ' ουδενί να γυρίσει πίσω, αφήνοντας αβοήθητο το γείτονά του. Αφήνοντας στη μοίρα του το φίλο του. Και σχεδόν με το ζόρι τον παίρνει στην πλάτη του και τον κουβαλάει καλύτερα από αδελφό του. Ή θα επιστρέψουν μαζί ή μαζί θα σβήσουν μακριά από τις οικογενειές τους.

Ο Διόλιος αναθαρρεύει και αφήνεται γεμάτος εμπιστοσύνη και ευγνωμοσύνη στις πλάτες εκείνου που η ανθρωπιά του τού έδωσε ξανά φτερά κι ελπίδα για ζωή. «Ποιος άγιος σ' έστειλε». «Ήταν γραφτό να ζήσεις», έλεγε ο Παναγιώτης «και θα πάμε μαζί στα σπίτια μας, όσο και να αργήσουμε».

Έφτασαν όλοι οι άλλοι -κι ήταν πάρα πολλοί- στη Σιάτιστα και τους υποδέχονταν με ενθουσιασμό ο κόσμος και οι οικογένειές τους με λαχτάρα και ανακούφιση, που τους έβλεπαν ζωντανούς. Όσες οικογένειες είχαν χάσει στις μάχες τα παιδιά τους, είχαν ειδοποιηθεί αρμοδίως. Το πένθος βαρύ κι ο πόνος των γονιών και των συγγενών που χάσαν τα βλαστάρια τους ανείπωτος.

Απρίλης και γιορτές του Πάσχα. Ανάμικτα τα συναισθήματα. Την ώρα της επιστροφής χαρά, ενθουσιασμός, χειροκροτήματα. Στα σπίτια του Τσιούτσιου

και του Λάτσιου, τριάντα μέτρα απόσταση το ένα από το άλλο, δώδεκα μέρες τώρα μετά την επιστροφή όλων των άλλων πολεμιστών πιστεύουν πως τα δικά τους παιδιά δε θα τα ξαναδούν. Σίγουρα κάτι κακό θα τους βρήκε στο δρόμο.

Ώσπου φτάνει το μαντάτο και διαδίδεται αστραπιαία από στόμα σε στόμα. «Άλλοι δυο φαντάροι από την Αλβανία γύρισαν! Ο ένας είναι λαβωμένος και τον κουβαλάει ο άλλος στις πλάτες!! Στον Αϊ Θανάση βρίσκονται». Τους υποδέχονται με ζητωκραυγές και συγκίνηση. Ο Παναγιώτης Λάτσιος κουβαλάει στον ώμο του το φίλο του, το Λιόλιο τον Τσιούτσιο με παγωμένα και τα δυο του πόδια! Ανάπηρο πια... Δεκαπέντε μερόνυχτα πεζοπορίας!!!

Στον επίλογο του πολεμικού ηρωισμού των Σιατιστινών καταγράφηκε και μια υπέροχη πράξη ευαισθησίας και αλτρουϊσμού. Επί δεκαπέντε μερόνυχτα ο Νιώτας τ' Λάτσ' κουβαλούσε στους ώμους του του Λιόλιου τ' Νούμ'ς τ' Τσιόλ'. Οι οικογένειές τους αναστήθηκαν. Ήρθαν και οι δικοί τους! Δεν τους αφάνισε ο πόλεμος. Ανείπωτη η χαρά, και η ευγνωμοσύνη του Λιόλιου προς το Νιώτα απέραντη. Ο Νιώτας πίστευε ταπεινά πως είχε κάνει το χρέος του. Βοήθησε κι έφερε ζωντανό στο σπίτι του το συνάνθρωπό του, το φίλο του, όπως σίγουρα θα έκαμνε κι εκείνος, αν ήταν αντίστροφα τα πράγματα.

Τα πόδια του Λιόλιου κάπως διορθώθηκαν με τον καιρό, αλλά η αναπηρία δεν ξεπεράστηκε. Δώδεκα χρόνια στο κρεβάτι του πόνου κι απ' την πατρίδα, καμιά μέριμνα. Τον σύντρεχαν μόνο οι καλοί γείτονες, οι αληθινοί φίλοι και σύντροφοι.

Στη συνέχεια ταλαιπωρήθηκε στη βιοπάλη για την τετραμελή οικογένειά του μ' ένα μικρό μανάβικο, μάταια περιμένοντας την αναγνώριση της πατρίδας. Καμιά πρόνοια και καμιά σύνταξη για τη θυσία. Μπορεί να 'φταιγαν και τα φρονήματά του ...

Κι από τότε οι καμπάνες της Επετείου του ΟΧΙ ζυπνούσαν κάθε χρόνο ανάμικτα συναισθήματα μέσα του περηφάνιας και θλίψης ...

(Μια πράξη ευαισθησίας και αλτρουϊσμού, Μεταφορά από αφήγηση: Παναγιώτης Ν. Μάνιος, αναδημοσίευση από την εφημερίδα της Σιάτιστας ΕΦΗΜΕΡΙΣ, φύλλο 232, Οκτώβριος 2005. Η μη αναγραφή του ονόματος συγκεκριμένου τόπου καταγωγής σε σημείο του κειμένου που δηλώνεται ως <...> έγινε με την ευθύνη της επιμελήτριας των κειμένων).

Αντί επιλόγου παραθέτουμε το κείμενο με το οποίο η συνεργάτις της ιστοσελίδας μας κ. Θεοδώρα Ζωγράφου-Βώρου έκλεινε το Αφιέρωμα που είχαμε κάνει στις 3-11-2003 στην **Απελευθέρωση της Σιάτιστας από το Τουρκικό ζυγό.**

Αυτή τη φορά τη φορά το κείμενο είναι αφιέρωμα στο 53^ο Σ. Π. του 1940!

Η Ιστορική μνήμη, η Παράδοση του λαού μας, είναι πάντα ζωντανή, η μνήμη καίει άκαυτη βάτος.... και καθορίζει το παρόν μας. Στην Πίνδο, ξαναζούν οι

αγώνες του παρελθόντος. Στην Πίνδο το παρόν και το παρελθόν αδελφώνονται:
Μνήμη του λαού μου σε λένε Πίνδο και σε λένε Άθω, αναφωνεί ο ποιητής.
Ο αγώνας είναι η μοίρα του λαού μας, αγώνας στον οποίο και οι νεκροί πρόγονοι
ξεσηκώνονται, για να συμπαρασταθούν στη νέα γενιά, που ακολουθεί την ιστορική
της παράδοση. **Ταράζεται ο καιρός κι απ' τα πόδια τις μέρες κρεμάζει
αδειάζοντας με πάταγο τα οστά των ταπεινωμένων.** Και οι εχθροί μας έφυγαν
μακριά λέει ο ποιητής.
Τα βάσανα του λαού θα είναι πολλά, αλλά ο δρόμος ένας, καθορισμένος από την
ιστορία μας: αγώνας και θυσία, μα το τέλος είναι η Ανάσταση, η Λευτεριά. **Πάντα,
πάντα περνάς τη φωτιά για να φτάσεις τη λάμψη, λέει μεταφορικά ο ποιητής.**
Αυτή είναι η σχέση μας με την ιστορία μας, καμάρι μας και βάρος σεβαστό, ιερό
και ευπρόσδεκτο. Πυξίδα χρέους στη ζωή μας.

Οδυσσέα Ελύτη , ΑΕΙΟΝ ΕΣΤΙ, Τα πάθη, Ψαλμός Ε΄

ΤΑ ΘΕΜΕΛΙΑ ΜΟΥ στα βουνά
και τα βουνά σηκώνουν οι λαοί στον ώμο τους
και πάνω τους η μνήμη καίει
άκαυτη βάτος.
Μνήμη του λαού μου σε λένε Πίνδο και σε λένε Άθω.
Ταράζεται ο καιρός
κι απ' τα πόδια τις μέρες κρεμάζει
αδειάζοντας με πάταγο τα οστά των ταπεινωμένων.
Ποιοι , πώς, πότε ανέβηκαν την άβυσσο;
Ποιες, ποιών, πόσων οι στρατιές;
Τ' ουρανού το πρόσωπο γυρίζει κι οι εχθροί μου έφυγαν μακριά.
Μνήμη του λαού μου σε λένε Πίνδο και σε λένε Άθω,
Εσύ μόνη απ' τη φτέρνα τον άνδρα γνωρίζεις
Εσύ μόνη απ' την κόψη της πέτρας μιλάς.
Εσύ την όψη των αγίων οξύνεις
κι εσύ στου νερού των αιώνων την άκρη σύρεις.
πασχαλιάν αναστάσιμη !
Αγγίζεις το νου μου και πονεί το βρέφος της Άνοιξης!
Τιμωρείς το χέρι μου και στα σκότη λευκαίνεται!
Πάντα πάντα περνάς τη φωτιά για να φτάσεις τη λάμψη.
Πάντα πάντα τη λάμψη περνάς
για να φτάσεις ψηλά τα βουνά τα χιονόδοξα.
Όμως τι τα βουνά; Ποιος και τι στα βουνά;
Τα θεμέλιά μου στα βουνά
και τα βουνά σηκώνουν οι λαοί στον ώμο τους
και πάνω τους η μνήμη καίει
άκαυτη βάτος!

Ευχαριστίες:

Ευχαριστίες οφείλουμε για τη βοήθεια την οποία μας πρόσφεραν στη σύνταξη της εργασίας αυτής στη Διεύθυνση και το προσωπικό της Διεύθυνσης Ιστορίας Στρατού, της Υπηρεσίας Στρατιωτικών Αρχείων, του Στρατολογικού Γραφείου Κοζάνης, της Μανούσειας Δημόσιας Κεντρικής Ιστορικής Βιβλιοθήκης Σιάτιστας και του Γενικού Λυκείου Σιάτιστας. Επίσης στους συμπολίτες μας κυρία Αναστασία Μπόντα και κυρίους Κων/νο Μέμμο και Δημήτριο Τσιούτσιο

Αικατερίνη Ζωγράφου
Καλλιόπη Μπόντα-Ντουμανάκη

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

**ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ
ΝΕΚΡΩΝ ΚΑΙ ΑΓΝΟΟΥΜΕΝΩΝ
ΑΞΙΩΜΑΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΟΠΛΙΤΩΝ
ΤΟΥ 53^{ΟΥ} ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΟΣ ΠΕΖΙΚΟΥ
ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΕΛΛΗΝΟΙΤΑΛΙΚΟ ΚΑΙ ΕΛΛΗΝΟΓΕΡΜΑΝΙΚΟ
ΠΟΛΕΜΟ 1940-1941**

ΒΡΑΧΥΓΡΑΦΙΕΣ

Σ Στρατιώτης

Λ Λοχίας

Δ Δεκανέας

Α/Υ Ανθυπασπιστής

Α/Λ Ανθυπολοχαγός

Τ Ταγματάρχης

ΕΦ Έφεδρος

Φ. Φονευθέντες

Ε Εξαφανισθέντες

α/α	ΕΠΩΝΥΜΟ	ΟΝΟΜΑ	ΠΑΤΡΩΝΥΜΟ	ΕΤΟΣ ΓΕΝΝΗΣΗΣ	ΤΟΠΟΣ ΓΕΝΝΗΣΗΣ					
1	Αβράμης	Σταύρος	Γεώργιος	1919	Λάμπεια Ηλείας	Σ	ύψωμα Κωνοειδές		15/11/1940	Φ
2	Αγγέλης	Βασίλειος	Ιωάννης	1915	Παλαμάς Καρδίτσας	Σ	Γκούρι (Κάμιας)		6/4/1941	Φ
3	Αθανασιάδης	Πέτρος	Σάββας	1913	Κοιλάδι Αγιάσματος Κοζάνης	Σ	ύψωμα 1878 Μόροβα		17/11/1940	Φ
4	Αθανασόπουλος	Εμμανουήλ	Δημήτριος	1910	Πύργος Ηλείας	Σ	ύψ. 1878 Μόροβα		17/11/1940	Φ
5	Αθανασόπουλος	Ιωάννης	Χρήστος ή Χρύσανθος	1910	Λαντζόι Ηλείας	Σ	ύψ. 1878 Μόροβα		17/11/1940	Φ
6	Αλεξιάδης	Κων/νος	Χρήστος	1916	Πεπονιά Κοζάνης	Σ	Κορίτσα		4/1/1941	Φ
7	Αναστασόπουλος	Βασίλειος	Ιωάννης	1915	Φίλια Μεσσηνίας	Δ	Γκούρι Τοπίτ (Κάμιας)		12/4/1941	Φ
8	Αρβανιτάκης	Χαρίλαος	Κων/νου	1912	Πάτρα	Σ	Καζάη		15/11/1940	Φ
9	Αρχοντής	Γεώργιος	Χαράλαμπος	1913	Ομαλή Κοζάνης	Λ	Κορίτσα		4/1/1941	Φ
10	Αχιλιάς	Δημήτριος	Σάββας	1908	Λύχνα Λήμου	Λ	Γκούρι Τοπίτ		12/7/1941	Φ
11	Βασιλόπουλος	Φώτιος	Χρήστος	1913	Λείφι Κυδωνιών Γρεβενών	Σ	συνοικισμός Ανθηρού		17/4/1941	Φ
12	Βατίκης	Γεώργιος	Βασίλειος	1918	Θεσσαλονίκη	ΑΥ	ύψ. 1878 Μόροβα	ΕΦ	17/11/1940	Φ
13	Βερροϊόπουλος	Κων/νος	Νικόλαος	1910	Αμαλιάδα Ηλείας	Σ	ύψ. 1878 Μόροβα		17/11/1940	Φ
14	Βλάχος	Αθανάσιος	Σωτήριος	1915	Σλήμνιτσα Καστοριάς	Σ	Μνήμα Γραίας (Κάμιας)		11/4/1941	Φ
15	Βουζιανάς	Δημήτριος	Ιωάννης	1910	Γαλατινή Κοζάνης	Σ	ύψ. 1878 Μόροβα		17/11/1940	Φ
16	Γαλμπάδης	Ανδρέας	Χρήστος	;	Νόστιμο Κοζάνης	Σ	Μνήμα Γραίας Κάμιας		5/4/1941	Φ
17	Γιαννακλής	Γεώργιος	Αλέξιος	1911	Πλανητέρο Καλαβρύτων	Σ	1878 ύψωμα χειροβομβίδων		17/11/1940	Φ
18	Γιάνναρος	Ιωάννης	Γεώργιος	1910	Σαλμώνη Ηλείας	Σ	Γκούρι Τοπίτ Κάμιας		16/2/1941	Φ
19	Γιαννής	Λουκάς	Νικολάου	1915	Γαλατινή	Δ	Καζάνι		13/11/1940	Φ
20	Γιαννίτσης	Παναγιώτης	Αντώνιος	1918	Αθήνα	Σ	Σόβιάνι (Χειρουργείο)		24/1/1941	Φ
21	Γιαννόπουλος	Ιωάννης	Αλέξιος	1910	Νέο Ερνεό Πατρών	Σ	ύψ. 1878 Μόροβα		17/11/1940	Φ

22	Γιαννόπουλος	Αθανάσιος	Παναγιώτη	1919	Καβάσιλα Ηλείας	Σ	Χότσιστα		20/11/1940	Φ
23	Γιαννόπουλος	Γεώργιος	Φώτιος	1911	Μικρό Ποντιά Καλαβρύτων	Σ	αιχμαλωσία		6/1/1941	Φ
24	Γιτσούλης	Χριστόδουλος	Δημήτριος	1913	Πολυκάστανο Κοζάνης	Λ	Κορίτσα		4/1/1941	Φ
25	Γιωτόπουλος	Κων/νος	Γεώργιος	1914	Μποχωρίνα Βοΐου Κοζάνης	Σ	Κορίτσα		4/1/1941	Φ
26	Γκαντόνας	Δημήτριος	Γεώργιος	1916	Γαλατινή Κοζάνης	Δ	ύψ. 1878 Μόροβα		18/11/1940	Φ
27	Γκαραβέλης	Νικόλαος	Θωμάς	1917	Ασπρούλα Κοζάνης	Δ	ύψ. 1878 Μόροβα		17/11/1940	Φ
28	Γκούμας	Αχιλλέας	Αθανάσιος	1914	Μέγαρο Κοζάνης	Λ	Μνήμα Γραίας (Κάμια)		5/4/1941	Φ
29	Γκούμας	Βασίλειος	Γεώργιος	;	Μέγαρο Κοζάνης	Σ	Νοσοκομείο		30/11/1940	Φ
30	Γκουτζιούβαλος	Νικόλαος	Ιωάννης	1908	Καταφύγιο Κοζάνης	Σ	Κορίτσα		7/1/1941	Φ
31	Γουδής	Βασίλειος	Αργύριος	1913	Λακκώματα Καστοριάς	Σ	Κορίτσα		4/1/1941	Φ
32	Γράβας	Παναγιώτης	Παναγιώτη	1908	Σιάτιστα	Δ	ύψ. 1878 Μόροβα		17/11/1940	Φ
33	Γρηγορόπουλος	Πέτρος	Κων/νος	1910	Αμαλιάδα Ηλείας	Λ	ύψ. 1878 Μόροβα		17/11/1940	Φ
34	Δακουρός	Δημήτριος	Νικόλαος	1910	Ζάκυνθος	Σ	ύψ. 1878 Μόροβα		17/11/1940	Φ
35	Δαμαλάς	Σταύρος	Πασχάλης	1920	Βυθός Κοζάνης	Σ	Σέγγουλα Μόροβα		14/11/1940	Φ
36	Δεμερτζόγλου	Σταύρος	Παρασκευάς	1912	Κρύα Βρύση Πέλλας	Σ	Σαλ Μόροβα		14/11/1940	Φ
37	Δημακόπουλος	Αναστάσιος	Παναγιώτη	1910	Αραχωβίτικα Αχαΐας	Σ	ύψ. 1878 Μόροβα		17/11/1940	Φ
38	Δημάκος	Ιωάννης	Χρήστος	1913	Αηδονοχώρι Κοζάνης	Σ	Μόροβα		2/11/1940	Φ
39	Διαμαντής	Γεώργιος	Ιωάννης	1915	Κρανίδια Κοζάνης	Σ	Κάμια, υψ. 2107		9/3/1941	Φ
40	Δολόπικος	Φωτιος	Χρήστος	1914	Γαλατινή Κοζάνης	Σ	ύψ. 1878 Μόροβα		17/11/1940	Φ
41	Δουλόπικος	Νικόλαος	Αθανάσιος	1905	Γαλατινή	Σ	Γκούρι Τοπίτ Κάμια		6/4/1941	Φ
42	Ζαχαρής	Χρήστος	Δημήτριος	1915	Καρδίτσα	Σ	Κάμια		10/4/1941	Φ
43	Ζέρβας	Αλέξανδρος	Νικόλαος	1909	Κρανέα Γρεβενών	Σ	Κορίτσα		4/1/1941	Φ
44	Ζηκόπουλος	Φώτιος	Θεόδωρος	1918	Αγία Σωτήρα Βοΐου Κοζάνης	Σ	Σέγγουλα Μόροβα		14/11/1941	Φ
45	Ζήσης	Ευάγγελος	Στέφανος	1913	Χρυσή Καστοριάς	Δ	Κορίτσα		4/1/1941	Φ

46	Ζιάμος	Ιωάννης	Παναγιώτης	1912	Εράτυρα	Λ	Κορίτσα		4/1/1941	Φ
47	Ζίβας	Δημήτριος	Σκοπιώτη	1910	Ζάκυνθος	Σ	ύψ. 1878 Μόροβα		17/11/1940	Φ
48	Ζυγούρης	Κων/νος	Βασίλειος	1910	Θεσσαλονίκη	Σ	Στρ.νοσοκομείο Κορυτσάς		3/1/1941	Φ
49	Θεμελόπουλος	Ανδρέας	Κων/νος	1912	Κάτω Ταρσο Κορινθίας	Σ	Στρ. νοσοκομείο Λουτρακίου		4/2/1941	Φ
50	Θηβαίος	Παναγιώτης ή Ευάγγελος	Μιχαήλ	1906	Ερμούπολη Σύρου	Σ	Κάμια		20/2/1941	Φ
51	Ίτσκος	Κων/νος	Γρηγόριος	1919	Ερμακιά Εορδαίας Κοζάνης	Σ	ύψ. Ιβάν		19/11/1940	Φ
52	Καζάκος	Ιωάννης	Βασίλειος	1918	Βατσουνιά Καρδίτσας	Σ	Μνήμα Γραίας Κάμιας		5/4/1941	Φ
53	Καλκατζής	Γρηγόριος	Γεώργιος	1916	Κυδωνιές Γρεβενών	Σ	ύψ. 1878 Μόροβα		17/11/1940	Φ
54	Καμαράτος	Νικόλαος	Ζαχαρίας	1916	Νεάπολη Λασιθίου	Α/Λ	ύψ. 1878 Μόροβα	ΕΦ	17/11/1940	Φ
55	Κανελλάκης	Ιωάννης	Παναγιώτης	1912	Χελυδόρειο Κορινθίας	Δ	Κωνοειδές (Μόροβα)		15/11/1940	Φ
56	Κανελόπουλος	Δημήτριος	Σπυρίδων	1910	Πύργος Ηλείας	Σ	ύψ. 1878 Μόροβα		17/11/1940	Φ
57	Καπνογιάννης	Ηλίας	Νικόλαος	1918	Μαστρογιάννη Καρδίτσας	Σ	Κορίτσα		4/1/1941	Φ
58	Κεμερίδης	Ευστάθιος	Γεώργιος	1907	Ασπρούλα Κοζάνης	Σ	ύψ. 1878 Μόροβα		17/11/1940	Φ
59	Κιάκας	Νικόλαος	Ιωάννης	1918	Σαμαρίνα Γρεβενών	Σ	Σέγγουλα Μόροβα		14/11/1940	Φ
60	Κολίτσης	Θωμάς	Μιχαήλ	1920	Άργος Ορεστικό Καστοριάς	Σ	ύψ. 1878 Μόροβα		17/11/1940	Φ
61	Κοντονάσιος	Δημήτριος	Θεόδωρος	1916	Λουτρό Κοζάνης	Σ	2107 Κάμια		9/3/1941	Φ
62	Κοντοπουλάκος	Φώτιος	Αντώνιος	1910	Πάτρα Αχαΐας	Σ	ύψ. 1878 Μόροβα		17/11/1940	Φ
63	Κρανιώτης	Κων/νος	Αθανάσιος	1915	Δασοχώρι Κοζάνης	Σ	2107 Κάμια		9/3/1941	Φ
64	Κωστέλλος	Κωστέλλος	Δημήτριος	1905	Καλοβάτες Παρνασσίδας Φωκίδας	Υ/Δ	2148 Γκούρι Τοπίτ Κάμιας		7/4/1941	Φ
65	Κώτσιας	Σπυρίδων	Ηλίας	1909	Αλμυρός Μαγνησίας	Σ	Γκούρι Τοπίτ Κάμιας		6/4/1941	Φ

66	Κώτσος	Στυλιανός	Αναστάσιος	1920	Βαψώρι Κοστοριάς	Σ	Νοσοκομείο διακομιδής Αμυνταίου	15/1/1941	Φ
67	Λαζόγκας	Κων/νος	Γεώργιος	1907	Γαλατινή Κοζάνης	Λ	ύψ. 1878 Μόροβα	17/11/1940	Φ
68	Λιάκος	Γεώργιος	Δημήτριος	1913	Μεσολούρι Γρεβενών	Λ	Μνήμα Γραίας (Κάμια)	5/4/1941	Φ
69	Λιγάκης	Γεώργιος	Κων/νος	1911	Βέλο Κορινθίας	Δ	ύψ. 1878 Μόροβα	19/11/1940	Φ
70	Λουρδάς	Σπυράγγελος	Διονύσιος	1917	Βαλεριάνο Κραναίας Κεφαλληνίας	Σ	ύψ. 1878 Μόροβα	17/11/1940	Φ
71	Μαντζάρης	Ηρακλής	Δημήτριος	1917	Καλλονή Γρεβενών	Σ	Γκούρι Τοπίτ Κάμια	20/2/1941	Φ
72	Μαρτζέλης	Ανδρέας	Κων/νος	1915	Μέγαρο Γρεβενών	Σ	Σέγγουλα Μόροβα	14/11/1940	Φ
73	Ματιάκης	Αθανάσιος	Νικόλαος	1920	Άνω Κόμη Κοζάνης	Λ	ύψ. 1878 Μόροβα	18/11/1940	Φ
74	Ματσίκης	Μιλτιάδης	Γεώργιος	1915	Πεντάλοφος Βοΐου Κοζάνης	Σ	Στρ. νοσοκομείο Κοζάνης	26/1/1941	Φ
75	Μαυρίδης	Κων/νος	Ηλίας	1907	Κολοκυθάκι Κνίδης Γρεβενών	Σ	Κορίτσα	4/1/1941	Φ
76	Μελιδώνης	Αθανάσιος	Δημήτριος	1912	Δρυόβουνο Βοΐου Κοζάνης	Λ	Μόροβα Σαλ	14/11/1941	Φ
77	Μέμος	Κων/νος	Μάρκος	1918	Σιάτιστα	Δ	ύψ. 1878 Μόροβα	17/11/1940	Φ
78	Μητράκας	Χαράλαμπος	Γεώργιος	1909	Βυθός Κοζάνης	Σ	Κορίτσα υψ. 1370	5/1/1941	Φ
79	Μητσιάδης	Θωμάς	Αντώνιος	1912	Αϊλιά Βοΐου Κοζάνης	Σ	νοσοκομείο	17/1/1941	Φ
80	Μπαϊρακτάρης	Παναγιώτης	Νικόλαος	1910	Νεμέα Κορινθίας	Σ	Γκούρι Τοπίτ (Κάμια)	8/4/1941	Φ
81	Μπακάλης	Χρυσόστομος	Δημήτριος	1911	Σαρακήνα Γρεβενών	Δ	Σέγγουλα (Μόροβα)	14/11/1940	Φ
82	Μπαλής	Παντελής	Εμμανουήλ	1910	Πάτρα Αχαΐας	Σ	25ο Φυλάκιο	14/11/1940	Φ
83	Μπαρλαπάς	Δημοσθένης	Βασίλειος	1910	Ηράκλεια Ηλείας	Σ	ύψ. 1878 Μόροβα	17/11/1940	Φ
84	Μπεγιούλης ή Μπλιάλιας	Βασίλειος	Ιωάννης	1912	Δαμασκηνιά Βοΐου Κοζάνης	Σ	Μόροβα	15/11/1940	Φ
85	Μπέλιας	Αθανάσιος	Θεόδωρος	1910	Κατσαρό Ηλείας	Σ	ύψ. 1878 Μόροβα	17/11/1940	Φ
86	Μπίθας	Χαράλαμπος	Αθανάσιος	1910	Καράτουλα Ηλείας	Σ	ύψ. 1878 Μόροβα	17/11/1940	Φ

87	Μπουκουβάλας	Ζήσης	Αθανάσιος	1914	Κοκκινιά Γρεβενών	Σ	Σέγγουλα Μόροβα		14/11/1940	Φ
88	Μπούμπαρης	Γεώργιος	Νικόλαος	1910	Ζιάκα Γρεβενών	Λ	Λίμνη Μαλικής Κορυτσάς		13/4/1941	Φ
89	Ξάνθας	Κων/νος	Μιχαήλ	1914	Αμυγδαλιές Γρεβενών	Σ	Αμυγδαλιές		1/8/1941	Φ
90	Παγούνας	Νικόλαος	Αθανάσιος	1916	Χορηγός Βοΐου Κοζάνης	Σ	Νοσηλευτήριο 9ου ορεινού χειρουργείου		8/4/4941	Φ
91	Παλαιοδημόπουλος	Αθανάσιος	Νικόλαος		Σπερχειάδα Φθιώτιδας	Τα	Μάχη υψ. 1464 Κορίτσα		4/1/1941	Φ
92	Πάλλης	Γεώργιος	Ιωάννης	1906	Μαρμάρι Καρυστίας	Σ	Στρ.νοσοκομείο Κορυτσάς		1/3/1941	Φ
93	Παναγιωτίδης	Ιωάννης	Συμεών	1912	Λικνάδες Βοΐου Κοζάνης	Σ	Κόλακ Κάμιας		8/4/1941	Φ
94	Παντούδης	Σταύρος	Παναγιώτη	1908	Κοζάνη	Σ	12ο Στρ. νοσοκομείο Λουτρακίου		14/4/1941	Φ
95	Παπαγιάννης	Αναστάσιος	Ιωάννης	1917	Θεσσαλονίκη	Α/Υ	Μάχη Κορίτσας (Δυτ. Πόγραδες)	ΕΦ	4/1/1941	Φ
96	Παπαδάτος	Παναγιώτης	Νικόλαος	1911	Μαχαιράδο Ζακύνθου	Σ	Στρ.νοσοκομείο Κορυτσάς		2/2/1941	Φ
97	Παπαδόπουλος	Σωκράτης	Νικόλαος	1915	Κέντρο Κοζάνης	Σ	Γκορίτσα (Δυτ. Πόγραδες)		4/1/1941	Φ
98	Παπανίκας	Πέτρος	Νικόλαος	1916	Δυτική Φραγκίστα Ευρυτανίας	Σ	ύψ. 2107 Κάμια		9/3/1941	Φ
99	Παπαντώνης	Γεώργιος	Ιωάννης	1914	Δεσκάτη Γρεβενών	Σ	Πνίγηκε στον Αλιάκμονα		19/4/1941	Φ
100	Παπάς	Δημήτριος	Κων/νου		Αλμυρός Μαγνησίας	Σ	Αυχένιας Νίτσας		25/3/1941	Φ
101	Παρτσαλίδης	Σάββας	Κοσμάς	1914	Κοιλάδι Αγιάσματος Κοζάνης	Σ	Χότσιστα Μόροβας		21/11/1941	Φ
102	Πατατούκας	Γεώργιος	Χαρίσιος	1915	Βελβενδός Κοζάνης	Σ	Κορίτσα Δυτ. Πόγραδες		4/1/1941	Φ
103	Παυλίδης	Χαράλαμπος	Φώτιος	1916	Τσοτύλι Βοΐου Κοζάνης	Σ	Μάχη Ρίμπας		5/1/1941	Φ
104	Πεισμόπουλος ή Πισμίκας	Γεώργιος	Αθανάσιος	1912	Κλεισούρα Καστοριάς	Σ	ύψ. Γκορίτσα Κάμια		4/1/1941	Φ

105	Πετρίδης	Παύλος	Ιακώβ	1916	Ελεύθερο Γρεβενών	Σ	ΧΙ β ορεινό χειρουργείο		8/1/1941	Φ
106	Πούλιος	Νικόλαος	Απόστολος	1915	Εράτυνα Βοΐου Κοζάνης	Σ	ύψωμα Οσνάτι		24/1/1941	Φ
107	Ραμαντζάς	Χαράλαμπος	Χρήστος	1910	Αυγερινός Βοΐου Κοζάνης	Σ	Κορίτσα Δυτ. Πόγραδετς		1/1/1941	Φ
108	Ρεβίθης	Απόστολος	Νικόλαος	1910	Φενεό Κορινθίας	Σ	Στρ. νοσοκομείο Διακομιδής		4/4/1941	Φ
109	Σαμαράς	Ελευθέριος	Κων/νος	1912	Βογατσικό	Δ	Σαλ Μόροβα		14/11/1940	Φ
110	Σαμαράς	Ιωάννης	Νικόλαος	1906	Περιβόλι Γρεβενων	Σ	υψ. 1370 Κορίτσα		30/12/1940	Φ
111	Σιέμος	Αλέξανδρος	Χρήστος	1912	Μέγαρο Γρεβενών	Σ	Στρ. νοσοκομείο Κορυτσάς		3/2/1941	Φ
112	Σμυρνής	Μενέλαος	Δημήτριος		Κοπάνιτσα Τριφυλίας	Α/Α	Γκούρι Τοπίτ (Κάμια)		20/2/1941	Φ
113	Σουλιώτης	Ευθύμιος	Γεώργιος	1913	Δαμασκησιά Βοΐου Κοζάνης	Σ	Μάχη Κορίτσας		1/1/1941	Φ
114	Σουλιώτης	Νικόλαος	Χρίστος	1918	Δαμασκησιά Κοζάνης	Σ	Μνήμα Γραίας Κάμιας		10/4/1941	Φ
115	Σουντάς	Μεμέτ	Γιακούπ	1916	Αμύδαλα Εορδαίας Κοζάνης	Σ	Ιβάν		14/11/1940	Φ
116	Στεφανίδης	Δημήτριος	Γεώργιος	1910	Σέρβια	Σ	Μόροβα		17/11/1940	Φ
117	Στούμπας	Αντώνιος	Μιχαήλ	1912	Οξυές Φλώρινας	Σ	Μάχη Κορίτσας		4/1/1941	Φ
118	Ταμπακόπουλος	Θεοφάνης	Γεώργιος	1908	Γαλαξίδι Παρνασσίδας	Σ	Μνήμα Γραίας (Κάμια)		1941	Φ
119	Ταμπουκάς	Δημήτριος	Γεώργιος	1905	Σαμαρίνα Γρεβενών	Λ	Τραυματίας Μόροβα, πέθανε στο ΙΙ πεδινό χειρουργείο		20/11/1940	Φ
120	Τάρταρης	Γεώργιος	Παναγιώτης	1918	Κόρινθος	Σ	ΙΙ πεδινό Χειρουργείο		14/11/1940	Φ
121	Τεγουγιάννης	Βασίλειος	Ιωάννης	1907	Περιβόλι Γρεβενων	Σ	ΙΧ Νοσηλευτικό τμήμα		19/11/1941	Φ
122	Τζιώρας	Ζήσης	Δημήτριος	1916	Γαλατινή Βοΐου Κοζανης	Δ	Όρεινό Χειρουργείο Χ Μεραρχίας		18/11/1940	Φ
123	Τριανταφύλλου ή Τριανταφυλλούλης	Θεόδωρος	Βασίλειος	1910	Αυγερινός Κοζάνης	Σ	Μάχη Κορίτσας		4/1/1941	Φ

124	Τρυφωνόπουλος	Γεώργιος	Διονύσιος	1911	Νεοχώρι Μυρτουντίων Ηλείας	Σ	ύψ. 1878 Μόροβα		17/11/1940	Φ
125	Τσαγκανάκης	Γεώργιος	Ζήσης	1906	Παρασκευή Δεσκάτης Γρεβενών	Σ	2ο Στρ.νοσοκομείο Αθηνών		9/9/1941	Φ
126	Τσαμπίρης	Κων/νος	Παναγιώτης	1913	Βυθός Κοζάνης	Σ	Μόροβα Σαλ		14/11/1940	Φ
127	Τσανίκας	Ιωάννης	Στέργιος	1913	Μεσολούρι Γρεβενών	Σ	Σέγγουλα Μόροβα		14/11/1940	Φ
128	Τσιρέλας	Φίλιππος	Ιωάννης	1910	Άγιος Θεόδωρος Αγιάσματος Βοΐου Κοζάνης	Σ	ύψ. Χότσιστα (Μόροβα)		21/11/1940	Φ
129	Τσομπάνος	Αθανάσιος	Κων/νου	1915	Ροδοχώρι Βοΐου Κοζάνης	Σ	Ιβάν		15/11/1940	Φ
130	Φαλής ή Φαχίδης	Ηρακλής	Παντελής	1911	Άγιος Γεώργιος Γρεβενών	Σ	Μόροβα Σαλ		14/11/1940	Φ
131	Φλώρος	Ιωάννης	Σωτήριος	1916	Πεδινό Καρδίτσας	Σ	Μάχη Κορίτσα		4/1/1941	Φ
132	Φωτόπουλος	Ιωάννης	Δημοσθένης	1911	Λουκά Ηλείας	Σ	ύψ. 1878 Μόροβα		17/11/1940	Φ
133	Χάλος	Αθανάσιος	Ανδρέας	1915	Νεοχώρι Τρικάλων	Σ	ύψ. Τομόρι		10/4/1941	Φ
134	Χαρτάς	Διονύσιος	Κων/νος	1912	Ζάκυνθος	Σ	25ο Φυλάκιο		14/11/1940	
135	Χαρτάς	Χαράλαμπος	Διονύσιος	1910	Ζάκυνθος	Δ	ύψ. 1878 Μόροβα		17/11/1940	Φ
136	Χατζημπύρος	Νικόλαος	Δημήτριος	1910	Σαμαρίνα Γρεβενών	Σ	Σέγγουλα Μόροβα		14/11/1941	Φ
137	Χατζηπαρασκευάς	Παύλος	Κυριάκος	1910	Λεύκη Λικνάδων Βοΐου Κοζάνης	Σ	Σέγγουλα Μόροβα		14/11/1940	Φ
138	Χελιδώνης	Μιχαήλ	Ιωάννης	1906	Σαμαρίνα Γρεβενών	Σ	ύψ. Χότσιστα (Μόροβα)		21/11/1940	Φ
139	Χονδροσάνας	Ευάγγελος	Ιωάννης	1916	Κοζάνη	Σ	ύψ. 1878 Μόροβα		17/11/1940	Φ
140	Χρίστης	Κων/νος	Ευάγγελος	1918	Αγναντερό Καρδίτσας	Σ	Μάχη Κορίτσας		4/1/1941	Φ
141	Χριστόπουλος	Ανδρέας	Σωτήριος	1915	Πλακίδα Βοΐου Κοζάνης	Σ	Μάχη Κορίτσας		4/1/1941	Φ
142	Χρυσομάλλης	Αναστάσιος	Αντώνιος	1905	Λαύριο Αττικής	Σ	Κάμια		21/3/1941	Φ
143	Αθανασόπουλος	Θεόδωρος	Αθανάσιος	1911	Λευκάσι Καλαβρύτων Αχΐας	Δ	ύψ. 1878 Μόροβα		17/11/1940	Ε
144	Αργύρης	Πέτρος	Ανδρέας	1910	Αμαλιάδα Ηλείας	Σ	ύψ. 1878 Μόροβα		17/11/1940	Ε
145	Γιωτόπουλος	Στέργιος	Σπυρίδων	1914	Βουχωρίνα Βοΐου Κοζάνης	Σ	ύψ. 1878 Μόροβα		18/11/1940	Ε

146	Γκάσης	Βασίλειος	Χρήστος	1913	Αυγερινός Βοΐου Κοζάνης	Δ	Μνήμα Γραίας (Κάμια)		8/4/1941	E
147	Θεμιστοκλόπουλος	Αναστάσιος	Γεώργιος	1910	Άγιος Δημήτριος Μιραμπέλου Λασιθίου	Σ	25ο Φυλάκιο		14/11/1940	E
148	Καραμπέτσος	Περικλής	Γεώργιος	1917	Πάτρα Αχαΐας	Σ	Γκούρι Τοπίτ (Κάμια)		22/2/1941	E
149	Λαλόπουλος	Στέργιος	Παύλος	1906	Βουχωρίνα Βοΐου Κοζάνης	Σ	ύψ. 1878 Μόροβα		17/11/1940	E
150	Μαστοράκης	Γεώργιος	Εμμανουήλ	1914	Λίμνες Μιραμπέλου Λασιθίου	Σ	Λάρισα		20/4/1941	E
151	Μερτζιάνης	Αγαθάγγελος	Βασίλειος	1910	Νεάπολη Βοΐου Κοζάνης	Σ	Μόροβα		Απρ-41	E
152	Μώρος	Παναγιώτης	Εμμανουήλ	1919	Πειραιάς	Σ	Μνήμα Γραίας (Κάμια)		9/3/1941	E
153	Παπαντωνιάδης	Θεοχάρης	Ιωσήφ	1915	Κιβωτός Κοζάνης	Σ	Κάμια		12/4/1941	E
154	Σπαλιάρας	Βασίλειος	Γρηγόριος	1910	Λουσικά Πατρών Αχαΐας	Σ	ύψ. 1878 Μόροβα		17/11/1940	E
155	Τέτος	Νέστωρ	Σταύρος	1912	Σκούλιαρη Κοζάνης	Σ	ύψ. Κορίτσα		17/1/1941	E

Από τον μερικό αυτό κατάλογο των νεκρών και εξαφανισμένων του πολέμου του 1940-1941 γίνεται φανερό ότι στο 53^ο Σ. Π. υπηρετούσαν και έδωσαν τη ζωή τους για την προάσπιση της δικής μας ελευθερίας αξιωματικοί και οπλίτες, έφεδροι και κληρωτοί, καταγόμενοι από όλα τα μέρη της Ελλάδας και όχι μόνο από το Βόιο .

Επιπλέον με τη μελέτη ολόκληρου του βιβλίου **Αγώνες και Νεκροί του Ελληνικού Στρατού κατά τον 2^ο Παγκόσμιο Πόλεμο** βλέπουμε ότι στον πόλεμο του '40 οι Βοϊάτες έδωσαν τη ζωή τους για την προάσπιση της δικής μας ελευθερίας υπηρετώντας και σε άλλα Σ.Π. πλην του 53^{ου} όπως 18^ο, 27^ο, 34^ο, 51^ο, 67^ο .

Το **ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ** συντάχθηκε με βάση το βιβλίο της Διεύθυνσης Ιστορίας Στρατού **ΑΓΩΝΕΣ ΚΑΙ ΝΕΚΡΟΙ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΣΤΡΑΤΟΥ ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΔΕΥΤΕΡΟ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟ ΠΟΛΕΜΟ 1940-1945**, έκδοση ΔΙΣ, Αθήνα 1990.

Θεωρούμε χρέος μας τελειώνοντας να σημειώσουμε ότι στην περιοδική έκδοση **ΔΥΤΙΚΟΜΑΚΕΔΟΝΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ 2003**, σελ. 103, υπάρχει δημοσιευμένη σχετική, με το ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ, εργασία του Κυριακίδη Χάρη με τίτλο **Αφιέρωμα στη μνήμη των στρατευμένων παιδιών του Ν. Κοζάνης που θυσιάστηκαν για την πατρίδα στον πόλεμο του 40-41.**